MART STARTA

DOGAĐAJ U NAŠEM KULTURNOM ŽIVOTU

TEAM sedamnaestorice je na startu: Krsto i Željko Hegedušić, Kamilo Tompa, Edo Kovačević i Vilim Svečnjak od nekadašnje »Zemlje«, Zlatko Prica, Nikola Reizer, Albert Kinert i Edo Murtić od srednje generacije i Kulmer, Dogan, Kalina, Perić Švertasek, Lipovac i Petlevski od mladih, te Smokvina iz Opatije. Šarena i borbena momčad u takmičenju prve lige Uluha, u raznolikosti seniora i juniora, povezuje ih u ovoj zajedničkoj kombinaciji: suvremeni likovni jezik.

Umjetnički paviljon na Tomislavovu trgu pregrađen je, čak i negirana su njegova krila i unutarnja apsida, pregrađena bijelim panoima unajmljenim na Velesajmu, da bi negirali glavnu i sporedne linije izložbe; sve je drukčije nego prije. Pospani jesenji Zagreb u zadnji je čas živnuo od motiva i boja. Nešto se događa: taj događaj je svježina Marta, pa bila i u listopadu.

Ustvari, već dugo vremena se u našem likovnom životu osjećala potreba za pregrupiranjem, idejnim i organizacionim, parcijalnim i sistematskim. Ovo je jedan od početka: sedamnaestorica vitalnih slikara našla su opravdano ovaj čas zgodnim da nastupe i nastupaju zajedno: sedamnaest ili sutra možda dvadesetak, to je svejedno. Vrata su otvorena; ovaj »klub« sedamnaestorice nije ekskluzivan, osim u pogledu minimuma kvalitete. Ne isključuje figuralno, orijentiran prema apstraktnom. Forsirajući suvremene tehničke procede — Mart tolerira tradicije, ali traži život. Cilj mu je stvaranje artističkog milieua, stvaranje »temperature« u ovom malom gradu...

Tko dođe na izložbu, može se osvjedočiti da je u tome Mart uspio. Sedamnaestorica ne nastupaju izolirano, jedan po jedan. Eksponati su pomiješani, te tako tri, četiri ili pet-šest platna, s koliko maksimalno nastupa pojedinac, djeluje sugestivnije, ne zamarajući ponavljanjem, kojem svaki sam neizbježno teži. Grafika se isprepleće s uljima, gvaševima i pastelima, izložba stvarno raste od poda do stropa — postava arhitekta Nevena Šegvića dinamična je kao i sama izložba, koja traži svoj prostor u životu i nalazi ga.

»Zemljaši« čija je bogata tradicija — habet sua fata atque »Zemlja« — na izvjestan način još prisutna, bar u borbenosti grupe za suvremeno — nastavljaju u svom razvoju. Krsto Hegedušić, osnivač »Zemlje« i organizator Hlebinske škole, bez sumnje spada u inicijatore Marta, marta kada se zemlja budi i zaodijeva u nove ožujske boje. Ništa ne smeta što se to buđenje zbiva u vrijeme vrenja vina.

Crpeći sokove iz života, a život je danas drukčiji no jučer, sokove razne kao što je sam život mnogostruk i složen — Martovci su od starih »Zemljaša« prihvatili tradiciju tradicije i metiera. Majstorijuk. Krsto Hegedušić, ta ličnost uz čiji su radni dnevnik i zapise tekli događaji decenija, i ovaj puta se javlja kao vertikala iz prošlosti u sadašnjosti, iz sadašnjosti u prošlost, stup svijesti. Sa svega dva — ali velika i snažna platna — kao da otvara dvoja vrata: u svijet prošlosti dramatičnim »Konclogorom« i tragigroteskn im »Sajmištem«. Podsvijesno je ovdje korišteno svijesno, montaža iz života simbolično, realizam magično, faktura rafinirano do apstrakcije. Željko Hegedušić ostaje grafičar, Kamilo Tompa misli u nježnim, muzikalnim linijama tihog humora i pridušene tragike, Edo Kovačević nalazi se u traženju, a Svečnjak u polemici — s tornjevima, samo što mu je ovaj puta bitka kolorističnа, taj boj sa simbolima minulog vremena.

Srednja generacija — čija se osnovna »trojka« već davno upravo nametnula našoj publici — Murtić, Reizer, Prica, flankirana je Albertom Kinertom. Murtić, kao da ovaj puta nije tako bučan: najbolja mora i ribe otploviše su u Beč na vlastitu izložbu. Reizer se nije mnogo udaljio od mjesta gdje smo ga lani ostavili na samostalnoj izložbi, tako da od »srednjih« dva najjača poena bilježe Zlatko Prica i Albert Kinert. Prica je prešao sa svojih samoborskih, mirnovečkih motiva na gradske teme. »Savijači željeza« »Ateljer« i »Ručkes govore žestoko, odrješito o dnevnom životu i strašnoj ljepoti grada; Kinert je bogatiji ne samo u namazima, mišica bje i prije dosta, sada se raspjevao san, te pokret ne nosi samo kretanje. Malo nadrealizma, posut kao pepel, sivlja gama, meso, nervi, put. Jasan je i njegov put — u bitno.

Osim Jakova Smokvine, koji živeći u Rijeci, odnosno Opatiji, i tamo izlažući nije, usprkos svojim nesumnjivim kvalitetama, bio poznat u Zagrebu, osim po fami »apstraktivnosti«, i Švertaseka, koji je prvi put nastupio s Dulčićem i Vesnom Sokolić, kao izrazit i delikatan lirik — svi ostali iz mlađe generacije bili su suradnici Majstorske radionice Krste Hegedušića. I? I — baš zato što su bili suradnici te majstorske radionice sačuvali su svoj izraz. Oni bi ga, bez sumnje sačuvali i da su radili poslije diplome na akademiji — sami pitanje je, da li bi se i kako i kako brzo bili razvili. Njihova izložba — zapravo izložba prvih »apsolvenata« prije tri godine, pokazala je, da je ova majstorska škola upravo njegovala individualnost. Odonda znademo fini ukus Ferdinanda Kulmera, vizionarnu melankoliju blagog nadrealizma Borisa Dogana, znali smo za »nove freske« Perića i mrtve priode Kaline...

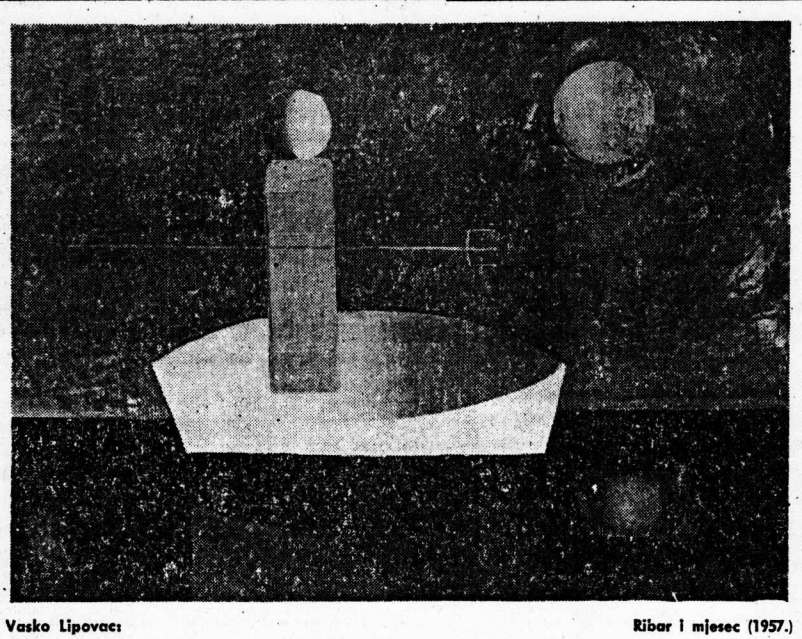
Danas su tu od najmlađih Lipovac i Petlevski...

Ali ostavimo to pitanje, tko je tko bio, i pitajmo što je sada. Perić je danas »bijeli« apstraktist, rafiniran, čist, daleko od fresaka. Kulmer je u svojim varijacijama u crvenom, plavom i smeđem dokazao izvanredan osjećaj za komponiranje, to je suptilnost izrasla iz nepatvorene osjećajnosti: sve niti njegovog tkanja to pokazuju, dok je Perić racionalniji. Ivo Kalina zbija svoju formu i interes u boju, čini mi se da se mu se motivi užurbanih ploha grada pred očima pretvaraju u žive »gurte« isprepletenih boja, Boris Dogan lutá pod starim zvonicima gradova, njegova zastava je još uvijek san, noć, mjesec, magija, prolaznost... Lipovac je sa svojim likovima čovjeka u obliku upropaštenog klipića, »kegla« kome je glava kugla, trup priprosta prizma, a ekstremiteta i nema, bliz nekom slikarskom »tragihumoru«, dok je Petlevski pretrigan u svojoj zavodljivoj tehnici. Radeći tehničkim procedeom naročite vrsti i namaza, sugerira zaseban svijet svojeg zavičaja, isprepleten i u prerezu s drugim svjetovima...

Tako, jedan do drugoga, u raznolikom, naizmjeničnom, međusobno potpuno različitom, a baš u tome možda i još zanimljivijem redu od šezdesetak eksponata, »Martovci«, ne uključujući u tom razlikovanju, nego uključujući jedan drugoga i druge, kao da otvaraju niz perspektiva...

Izložba se može dugo i ugodno razgledati, ne umara, zanimljiva je i osvježuje... A poslije krenut će na put po cijeloj zemlji.

B. P.

Vasko Lipovac: Ribar i mjesec (1957.)